stratificării toponimelor în bazinul mijlociu al Trotuşului, An L, t. XXIX, 1983-1984, A, p. 447-455, precum şi ca redactor al secţiunii *A* din monumentala operă *Tezaurul toponimic al României: Moldova. Repertoriu istoric al unităţilor administrativ-teritoriale (1772-1988)*, *Partea 1. A. Unităţi simple (Localităţi şi moşii)*, *A-O*, Bucureşti, EA, 1991, 827 p., *Partea a 2-a*, *A. Unităţi simple (Localităţi şi moşii) P-30 Decembrie. B. Unităţi complexe*, Bucureşti, EA, 1992, 1703 p., *Partea a 3-a*: *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona) (1332-1850*), Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2004, XLII, 1-244 p.

Redactată îngrijit, într-un stil elegant, lucrarea impune printr-o serie de idei originale, prin susţinerea acestora cu argumente numeroase, înscriindu-se în rândul celor mai valoroase studii de toponimie din lingvistica românească actuală.

Vasile Frăţilă

GEORGIANA LUNGU BADEA, *Tendinţe în cercetarea traductologică*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2005, 275 p.

Studiul neobositei autoare Georgiana Lungu Badea, o continuare a documentării şi cercetării desfăşurate pe parcursul elaborării tezei sale doctorale (v. *Teoria culturemelor; teoria traducerii*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2004), tratează probleme specifice teoriei şi practicii traducerii. Rod, în acelaşi timp, al activităţii didactice a cercetătoarei în învăţământul superior în cadrul secţiilor care pregătesc traducători (Universitatea Politehnica din Timişoara şi Universitatea de Vest) şi al unor importante stagii de formare sau al participării la manifestări ştiinţifice având ca tematică traducerea, traductologia sau interpretarea de conferinţă, lucrarea de faţă reprezintă sinteza, teoretizarea, generalizarea experienţei acumulate, demonstrând că predarea eficientă a traducerii nu se poate face fără a ţine seama de achiziţiile lingvisticii moderne şi ale altor ştiinţe complementare: antropologie, sociologie, filosofie, teorie literară etc.

Incidenţele demersului interdisciplinar pe care îl întreprinde Georgiana Lungu Badea se anunţă încă din introducere, autoarea precizând că intenţia esenţială a lucrării este evident traductologică, încercând să situeze şi să definească traducerea în termenii care gestionează realităţile sociale şi practicile culturale.

Lucrarea este structurată în două părţi: *Cercetarea traductologică. Repere teoretice* (p. 13-85) şi *Probleme specifice de teoria şi practica traducerii* (p. 89-239). Cele patru *Anexe* (p. 243-255) conţin (pre)texte traductologice, spicuiri din discursuri traductive ale unor scriitori (Baudelaire, Gide, Kundera, Camus, Foarţă, Ţepeneag), exemple de traducere internă (Rabelais) sau de paratext editorial (Balzac).

BDD-R38 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:35:14 UTC)

Primul capitol, *Despre traductologie*, defineşte obiectul de studiu al traductologiei (traducerea) şi statutul acesteia. Dificultatea specialiştilor de a defini univoc traducerea este explicabilă, având în vedere că aceştia pornesc de la textul de tradus şi de la analiza procesului de traducere. Autoarea se întreabă, pe bună dreptate: „Artă, ştiinţă sau tehnică? Traducerea, ca proces, se înscrie, firesc, în codul lingvisticii; este o operaţie ştiinţifică şi nu una artizanală, dar, ca rezultat, se poate înscrie şi în literatură, estetică, textologie, stilistică etc., deoarece problemele şi dificultăţile de traducere au un spectru larg, mergând de la aspectele practice la cele estetice" (p. 13). Este evident că traducerea se înscrie într-o cultură care depăşeşte lingvisticul, fiind în acelaşi timp o activitate complexă, dependentă, în sensul larg, de intersubiectivitate şi de intercultural, dar şi generatoare a unui sistem de echivalenţe dinamic şi deschis. De altfel, rămânând la acest nivel al discuţiei, precizăm că autoarea s-a ocupat în diverse ocazii de enunţurile purtătoare de informaţii culturale (v. *Culturemele – între conotaţii şi aluzii culturale. Încercare de definire a conceptului de culturem,* în „Analele Universităţii de Vest din Timişoara", Seria Ştiinţe filologice, XXXIX, 2001, p. 367-383, teza de doctorat *Contextul extralingvistic în traducerea culturemelor. Cazul limbilor franceză şi română,* Universitatea de Vest*,* 2003 etc.). Apărut din necesitatea de a reconsidera din perspectiva teoriei traducerii anumite aspecte, cercetate de obicei de lingvistică (conotaţiile, câmpurile semantice etc.), termenul *culturem* face aluzie la un context extralingvistic, la o situaţie, putând fi evocator de fapte istorice, culturale sau literare.

Printre obiectivele prezentei cercetări traductologice se numără sistematizarea orientărilor traductologice româneşti, identificarea şi stabilirea problemelor specifice de traducere prin propunerea câtorva modele de evaluare a traducerii, de abordare şi de rezolvare a problemelor de traducere. Deoarece „rezistenţele la traducere" ţin mai ales de dialogul intercultural, autoarea subliniază că accentul va cădea pe „atmosfera culturală (sursă) proprie epocii de creaţie şi atmosfera culturală (ţintă), specifică epocii de traducere şi de receptare, pe influenţa lor asupra limbii traducerii interne, dar şi a versiunii, pe schimbările lingvistice pe care le determină (p. 18-19).

Capitolul al II-lea este o prezentare sintetică a teoriilor traducerii. Sunt menţionate cele mai relevante studii care privesc traducerea în relaţie cu alte domenii: raportul dintre traducere şi lingvistică, dintre traducere şi contrastivitatea limbilor în relaţie de traducere, traducerea şi filosofia limbajului, traducerea şi interpretarea, traducerea şi teoriile literare, traducerea şi transferul cultural, strategii şi procedee de traducere, istoria şi teoria traducerii, critica traducerii, sociologia şi sociolingvistica traducerii, metatraducerea şi retraducerea, autotraducerea, intraductibilitatea, traducerea automată, traducerea asistată de calculator, cu ajutorul dicţionarelor *online.* Urmează o tipologie a teoriilor traducerii: teoria traducerii inspirată de teoriile literare şi studiile culturale, teorii ale traducerii inspirate de semiotică, teorii ale traducerii de tip lingvistic (teoriile întemeiate pe contrastivitate, cele

BDD-R38 © 2006 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:35:14 UTC)

structurate pe lingvistica textului – funcționalismul, teoria interpretativă a traducerii, teorii ale traducerii marcate de psiholingvistică).

Al treilea capitol, cu care se încheie prima parte a studiului, este intitulat *Perspective traductologice româneşti*. Cercetările româneşti dedicate traducerii se focalizează pe aspecte dintre cele mai diverse, în funcție de obiective. Autoarea le grupează pe patru axe de cercetare, stabilite pe criteriul diacronic şi comparativ, a cincea fiind destinată tezelor de doctorat: 1) traducere, lingvistică contrastivă şi didactica traducerii; 2) teoria traducerii, reflecții teoretice asupra fenomenului traducerii şi a statutului traducătorului şi al traductologiei, critica traducerii; 3) traducerea din perspectivă diacronică şi sincronică; 4) teoria traducerii şi influența teoriei literaturii. Concluzia autoarei este că teoriile traducerii se determină reciproc, ca într-un mozaic polifonic, „sunt cântărite – ca şi traducerile – după gradul de adecvare, de valabilitate adjudecat, în funcție de nivelul de generalitate sau de particularizare enunțat" (p. 85).

Partea a doua a lucrării tratează problemele specifice de teoria şi practica traducerii. În capitolul întâi este prezentată tipologia textelor. În funcție de domeniu (text administrativ, juridic, comercial, ştiințific etc.), de gen (raport, prefață, manual, roman, nuvelă etc.) sau combinând mai multe criterii, precum finalitatea TS şi funcționalitatea lui în LȚ, sunt analizate succint caracteristicile textelor argumentativ, explicativ-informativ, descriptiv şi narativ. Sunt apoi discutate tipologii diverse, cum ar fi, de pildă, cele stabilite de Katharina Reiss, Fedorov, Mounin, Ladmiral. În traducere, tipologia textelor operațională pentru traducător distinge: 1) obiectul textului (care duce la clasificări după domeniu: traducere economică, traducere politică, traducere juridică etc.), 2) funcțiile textului şi 3) mijloacele de exprimare folosite în text pentru a enunța un mesaj, mijloace strâns legate de intențiile de comunicare.

Tot în capitolul întâi este inclusă o tipologie a traducerilor, care se află în corelație cu tipologia textelor. Această tipologie se poate realiza în funcție de *cod, proces* şi *rezultat.* Este citat Jakobson, care identifică următoarele tipuri de traduceri în funcție de cod: *traducerea intralinguală, traducerea interlinguală, traducerea intersemiotică*. Tot în funcție de cod autoarea mai reține *traducerea internă, traducerea externă şi traducerea indirectă* (p. 99).

Clasificările traducerilor ca proces şi rezultat se suprapun şi se completează. În funcție de rezultatul procesului de traducere (**de aprecierea produsului finit**) se disting următoarele tipuri de traduceri: *traducere-adaptare, traducere comentată, traducere erudită, filologică, traducere liberă, traducere profesională.* Aceasta poate avea următoarele subtipuri: *traducere signaletică, traducere rezumat, traducere sinoptică, traducere înregistrată, traducere integrală* sau *selectivă.*

După criteriul calității, deci după cum este respectat TS, putem avea traducere *fidelă* sau traducere *infidelă*, traducere *completă*, traducere *pertinentă.* Tot în funcție de rezultat/proces, după prioritatea acordată

BDD-R38 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:35:14 UTC)

autorului sau cititorului-țintă, se poate vorbi de *traducere semantică* (atunci când autorul TS deține rolul esențial) şi *traducere comunicativă*, (când cititorul-țintă este instanța supremă), realizate prin echivalență formală, literală sau lingvistică, respectiv prin echivalență dinamică, funcțională.

Subcapitolul 3 se ocupă de tipologia echivalențelor de traducere. Aceasta poate varia de la un teoretician la altul, aşa cum variază statutul şi funcția textului tradus. Procedeele de traducere formează tehnicile de traducere şi caracterizează activitatea traducătorului în timpul procesului de traducere, proces structurat pe tradiționalele trei etape: lectură-înțelegere, deverbalizare şi restituire sau reformulare (p. 105). Dintre cele mai vehiculate şi analizate echivalențe de traducere autoarea alege să definească şi să se ocupe de echivalența dinamică (ED), echivalența formală (EF), echivalența funcțională (EFcț), echivalența lingvistică (EL), echivalența paradigmatică (EPrd), echivalența pragmatică (EP), echivalența referențială (ER), echivalența semantică (ES), echivalența stilistică (ESti).

Următorul capitol, extrem de interesant, *Traducerea numelor proprii,* începe cu generalități care trimit la cazuri care impun tratarea numelor proprii drept cultureme. Este îndeosebi cazul celor care se înscriu în categoria referințelor culturale (sărbători religioase, evenimente istorice, instituții, manifestări sociale, culturale etc.) şi traducerea lor impune o strategie comunicativă, o adaptare culturală. Strategia de traducere „reface" efectul-țintă, dar cu mijloace de traducere şi referințe culturale diferite. Conceptele-cheie cu care se operează şi care apar în observațiile referitoare la dificultățile de traducerea elementului cultural, greu de restructurat după legile de civilizație ale altei limbi, sunt: *intenția culturii, context extralingvistic, culturem, transfer cultural, echivalență culturală*. Concluzia Georgianei Lungu Badea este, de fapt, o pledoarie pentru o traducere culturală: „un text este format din cuvinte, dar şi din cultură. De aceea, traducerea lingvistică şi traducerea culturală coexistă" (p. 135).

Capitolul al III-lea, *Incursiune în istoria definirii conceptului de unitate de traducere*, ridică problematica segmentării textelor în unități componente, care constituie ipoteze de lucru în procesul traducerii. Sunt citate modelele de analizare a teoriei unității de traducere propuse de Vinay şi Darbelnet, Larose, Garnier, Ladmiral etc. Deoarece traductologia şi teoria transferului cultural se află încă în dezvoltare, conchide autoare, definirea unităților acestora rămâne încă o problemă deschisă abordării inter- şi transdisciplinare.

Ultimul capitol are ca temă modele de evaluare a traducerii şi aplicații. Sunt discutate: a) analiza monolingvă de evaluare a calității traducerii; b) metoda comparativă bilingvă (franceză-română); c) metoda comparativă plurilingvă.

În funcție de modelele de evaluare se poate analiza atitudinea traducătorului pe parcursul restituirii TS în TȚ. Dintre modelele de evaluare a traducerilor, autoarea are în vedere modelul propus de Jean Delisle, modelul

BDD-R38 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:35:14 UTC)

textologic propus de Robert Larose, modelul de evaluare a traducerii textelor literare. Asistăm la interesante aplicații în ceea ce priveşte modelul de evaluare a traducerii din punct de vedere lingvistic, pe mai multe nivele: nivel denotativ, nivel conotativ, nivel textual (coerență, coeziune), registru de limbă, ritm şi tonalitate (p. 185-198).

Pentru a ilustra modelele teoretice de evaluare a traducerii literare, autoarea se opreşte asupra traducerii lui Rabelais. Întrebări pertinente de genul „este creație pentru că este rescriere? sau este traducere?" (p. 201) îşi găsesc răspunsul în exemplele concrete pe care Georgiana Lungu Badea le compară, le discută, găsind ea însăşi soluții, surprinzându-ne de fiecare dată prin perceperea globală sau detaliată a artei cuvântului rabelaisian.

Subcapitolul *Modelul de evaluare a traducerii culturemelor* este extrem de interesant, aplicațiile propuse concretizându-se asupra unor texte recente, care implică o problematică foarte variată: de la modele, soluții de traducere până la frecvente greşeli de limbă (barbarisme, solecisme, interferențe, snobisme lexicale) sau greşeli de traducere (sens fals, contrasens, non-sens, analogii false etc.) Astfel, conchide autoarea, în funcție de nivelul la care se actualizează semnificația – sintactic, semantic, pragmatic –, se impune o relație specifică între traducător/receptor şi realitatea extralingvistică/referenți (p. 214).

Privit prin prisma rolului pe care îl joacă în comunicare şi în cultură, fenomenul traducerii fiind extrem de vast şi proteiform pentru a fi fixat în tipare definitive, este evident că doar fragmentarea în obiective şi subobiective de studiu poate oferi un tablou real al complexității abordărilor. Cartea doamnei Georgiana Lungu Badea ne aduce în atenție un domeniu fascinant, înscriindu-se, fără îndoială, printre realizările remarcabile ale traductologiei româneşti, dovedind încă o dată că resursele, interesul şi dispozițiile intelectuale ale autoarei pentru acest domeniu se înscriu într-un discurs lingvistic coerent şi bine structurat, care pune într-o lumină nouă stadiul cercetărilor.

Referințele bibliografice, atât cele străine, cât şi cele româneşti, vădesc o documentare complexă şi ne dau o privire de ansamblu asupra seriozității şi a rigurozității ştiințifice care o caracterizează pe tânăra cercetătoare. Că este vorba de un studiu laborios conceput o demonstrează şi aparatul critic, respectat cu acribie, notele explicative de subsol dovedindu-se instrumente utile celor ce se apleacă asupra bogăției de idei condensate în aceste pagini.

Foarte util şi valoros din punct de vedere didactic, ca ghid individual de învățare a traducerii şi ca suport în predarea traducerii, studiul se adresează în egală măsură traducătorilor şi teoreticienilor traducerii, abordarea interdisciplinară extrem de fructuoasă pe care o realizează Georgiana Lungu Badea impunându-se firesc, tocmai datorită statutului pe care l-a dobândit actualmente traducerea.

Luminița Vleja

BDD-R38 © 2006 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:35:14 UTC)